

Tale ved femtiårsjubileet for artium

6.9.2008.

Nå for tiden er det så mye snakk om de fremmedkulturelle, men det er vanlig å glemme at vi som er samlet her, vi er også fremmedkulturelle i dagens Norge. For vi vokste opp i et helt annet Norge. En populær sang av Thorbjørn Egner het "Den lykkelige familie". Familien besto av foreldrene, 7 - syv - barn, hund, katt og kanarifugl. I refrenget sang alle sammen med jublende glede: "Vi har tre rom og kjøkken og bad!" Med bolignøden den gang undret ingen seg over at en familie på ni jublet over at de hadde tre rom, men nå ville det regnes som sosial nød.

Dagen etter at Nordlandsbanen åpnet, var overskriften i Nordlandsposten: "Toget helt fram til Bodø. Neger var med første toget."

Da jeg var doktor i Odalen for over 40 år siden, var det ingen som reagerte på at jeg røkte på kontoret med pasienter inne. Mange pasienter røkte jo også mens de var hos doktoren.

Vi anså det som normalt at alle ting var laget i Norge - klærne vi hadde på oss, maten vi spiste, tingene vi hadde hjemme. Nå er nesten alt utenlandsk.

Det året vi tok artium, hadde den eneste norske radiokanalen pause i mer enn halve døgnet. Dere husker det sikkert: Daa-daa, daa-daa, daa-da-da-da-daa.

Slik kunne en snakke i timer om alle forandringer og all materiell framgang. Men ta det med ro - jeg skal ikke gjøre det.

For selv om nesten alle her har bedre standard enn våre foreldre hadde når det gjelder bolig, biler, ferier eller utenlandsreiser, så er jo det viktige spørsmålet: Er vi så blitt mer lykkelige av all den materielle framgangen?

Tja. Det er ikke opplagt. Lykkefølelsen avhenger jo mer av hvordan vi har det i våre nære relasjoner enn hvilke ting vi har. Noen moderne ting er virkelig nyttige, som vaskemaskin og papirbleier. Men det var ikke noen stor hindring for vår lykke i livet at vi ikke kunne gå i dagens gigantiske handlesentre og kjøpe mango fra Elfenbenskysten, kiwi fra New Zealand og ingefær fra Thailand.

Ikke bare klarte vi oss utmerket uten alle nåtidens tekniske dingser og nymotens fjas. I tillegg er det slett ikke alt som er blitt bedre. Langt ifra.

Det Norge som vi vokste opp i, var langt mer preget av optimisme og framtidstro. Vi så på samfunnsutviklingen med forventning, ikke med bekymring. Hør bare på stemningen i de gamle filmavisene - her åpner vi en ny bru, en ny idrettsplass, en ny fabrikk, et nytt sykehjem - hei hvor det går! Nå for tiden fortier mediene alt det positive og forteller bare om alt som er skjevt og galt. Derved støtter de opp om FrPs evige hoderysting og oppgitthet.

Vi var veldig heldige som vokste opp i en mer fornøyd og mer optimistisk tid enn nå. Og mange ting var bedre. Vi slapp for eksempel å skrive slike skrytende CVer som nå er vedlagt jobbsøknadene. Nå påstår jo jobbsøkere gjerne at de selv er både fleksible, handlekraftige, initiativrike, kreative, kvalitetsbevisste, løsningsorienterte, målbevisste, nyskapende,

resultatorientert og serviceinnstilte. Vi slapp dette dumme skrytet og disse tomme flosklene!

Uten å ha TV og en overflod av leker måtte vi finne på ting å gjøre selv. Vi fant på masse, og det hadde vi ikke vondt av!

Og vår ungdoms musikk svingte slik at en ble glad av det. Buena sera! Og vi slapp alle disse elektroniske greiene som er håpløst vanskelige å lære og bruke. Når vi hadde lært å bruke én klokke, hadde vi lært å bruke alle.

Og vi unge menn kunne glede oss over å se vakre damebein under skjortekantene. Og femtiåra var de trange gensernes tid, slik at en så tydelig forskjell på jenter og gutter. Det var en utrolig flaks for guttene av vår generasjon å få lykken av å være unge i nettopp den perioden hvor de unge jentene var aller flottest!

Så vil jeg nevne noen statistiske data for å belyse utviklingen.

Andelen som giftet seg var, rundt vårt 1939-kull, historiens høyeste, hele 95 %. Vi måtte jo alle gifte oss, enten fordi vi ventet barn eller for å få lov til å bo sammen. Gjennomsnittlig giftealder var vel 25 år for menn og knapt 23 år for kvinner. 2 av 3 som giftet seg, har holdt fast ved ektefellen siden, så flertallet av oss har feiret både sølvbryllup og andre jubileer.

Hvor stor andel av vårt årskull fikk barn? Svaret er 88 %. Svangerskapene var utrolig raske den gang - 4 av 10 fikk barn mindre enn 8 måneder etter bryllupet. Gjennomsnittlig antall barn var 2,4, nå er det bare 1,9. Når kullets kvinner fødte sine barn var de gjennomsnittlig 26 år gamle, nå er flertallet av kvinnene barnløse til de er nesten 30 år.

Vi på Fagerborg tilhørte stort sett den lille syvendedelen av Norges befolkning som bodde i blokk eller leiegård. Men selv om flertallet i Norge den gang bodde i enebolig, var ikke boligstandarden høy. Først utpå 1960-tallet hadde flertallet av nordmenn fått eget bad.

Kvinnene av vårt kull har opplevet at deres døtre tok atskillig mer utdanning enn de selv gjorde. Av de 23 000 kvinnene som var født i 1939 var det bare 5-600 hundre som tok embetseksamen, altså vel 2 %.

Kjønnsrollene var klare: En meningsmåling i det året vi tok artium, fortalte at 54 % av mennene aldri hadde noen rolle i oppvasken, og flertallet av de øvrige nøyte seg som regel med "å holde henne med selskap".

Hvordan var det så alt i alt være ung på Fagerborg på 1950-tallet? Det var vel stort sett bra. Men vi var usikre, slik ungdom er. Først 49 år etter artium våget jeg å ringe på hos min gamle klasseforstander Bergskaug for å si til ham at han var en innmari god lærer og et veldig sympatisk menneske. Jeg synes han fortjente å høre det, men jeg ville aldri våget å si det da jeg var tenåring. Det er noe sant i det Hjalmar Söderberg skrev: "Det är skönt att vara gammal, att vara ung var för jäkligt".

Så å bli gammel er ikke bare bedre enn alternativet, det har både fordeler og ulempler. Vår tid hyller ungdom som en høy verdi. Den viktige rollen som de gamle hadde i tidligere tider, som kunnskapsrike eksperter på alt fra barnesykdommer til været, er nå blitt overtatt av fagfolk og bøker. Men fortsatt vil vi mene at all livserfaringen har gjort oss ganske kloke. Det er mye livskunnskap samlet i denne forsamlingen!

Fysisk blir vi nok skrøpeligere etter hvert. Det kan også gi merkelige utslag. Et eksempel er at da vi gutta var unge, kunne vi tisse oppover. Det er rart å tenke på nå. Og det vi gutta har mellom beina spratt nærmest opp i tide og utide. Nå er vi glad så lenge den spretter opp i tide.

Og riktignok øker risikoen for å dø med ca. 11 % pr. år, men det er heldigvis ikke slik at når gjennomsnittlig levealder nå er vel 80 år, har vi alt brukt opp 69 av dem og har bare 11 år igjen. For når vi først har klart å bli 69 år, er forventet gjenstående levealder 16 år, selvsagt litt mer for kvinner og litt mindre for menn. Og det store flertallet beholder sin klare tanke, sin gode psykiske funksjonsevne, livet ut. Så vi har ennå mye ugjort og kan ha mange gode år foran oss.